

4. Анисимов А.Л. Честь, достоинство, деловая репутация: гражданско-правовая защита. [Текст] / А. Анисимов – М.: Юристъ, 1994. – 80 с.
5. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. закладів. У 3 кн. 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – Кн.1: Общие основы психологии – 688 с.
6. Дзера О.В. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 4-те., перероб і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – Т.1. – 808 с.
7. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. д-ра филол. наук, проф. Н.Ю. Шведовой. – 16-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1984. – 797 с.
8. Домбровський І.П. Честь, гідність, ділова репутація. Духовні складові особи чи юридична зброя // Юридичний вісник України. – 2000. – № 20(256). – 18-24 травня. – С. 6.

«ЦІНА» ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ

*Сметаніна Н.В., кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

У сучасному суспільстві проблема дослідження злочинності є однією з найактуальніших, виступає важливим об'єктом вивчення у кримінологічній науці та практиці боротьби зі злочинністю. «Ціна» злочинності має віддалені наслідки, породжує механізми тіньової економіки, віктимізації населення в суспільстві, недовіри громадян до правоохоронних органів, соціально-негативного клімату в державі. Вона є сьогодні потужним ресурсом, що відображає реальний стан злочинності та її криміногенний потенціал, вимагає сучасних підходів і кримінологічної оцінки, адже фактично вона ставить питання про можливість існування як самого суспільства, так і безпечного життя громадян.

Проблема визначення «ціни» злочинності вимагає сьогодні нового кримінологічного розуміння, відмови від спрощених підходів до цього важливого і складного питання, більшої уваги у науковій літературі. Окремі аспекти досліджуваної проблеми розглядалися у працях таких відомих вчених, як Ю.М. Антонян, А.М. Бойко, В.В. Голіна, Б.М. Головін, В.М. Дрьомін, А.П. Закалок, С.М. Іншаков, В.Ю. Квашиє, Л.В. Кондратюк, О.Г. Кулик, В.В. Лунесєв, В.С. Овчинський, Л.І. Романова, В.І. Шакун та інші.

У звичайному розумінні ціна є грошовим виразом вартості товару, платою, а у переносному значенні – цінністю, значенням чого-небудь, певною роллю [1, с. 516]. Поняття «ціни» злочинності ми використовуємо не у меркантильному розумінні, оскільки це умовне поняття, що має збірний характер і відображає як вартісний вираз злочинного потенціалу суспільства, так і соціальні наслідки злочинності для суспільства.

«Ціна» злочинності у кримінології є ключовим елементом характеристики самої злочинності та складовою інформаційної моделі злочинності. Під «ціною» злочинності слід розуміти прямі та побічні витрати фізичного,

матеріального, морального, духовного характеру, яких зазнає держава і суспільство внаслідок вчинення злочинів, спрямовані на подолання наслідків злочинних діянь, утримання всієї правоохоронної, пенітенціарної системи, та інших інститутів держави, а також сукупні активи злочинних угруповань і їх витрати на підтримку своєї злочинної діяльності [2, с. 329].

Аналізуючи «ціну» злочинності, Л.В. Кондратюк і В.С. Овчинський поділяють це поняття на «ціну» кримінальної експансії (захоплення певних благ, економічна експансія, рейдерство), «ціну» кримінальної агресії (як психодуховної деструктивної енергії людини, що спрямована на руйнування таких благ, як життя, здоров'я (духовне, душевне, тілесне)) і «ціну» кримінального обману (злочини, що завдали матеріальних збитків). При розрахунку «ціни» кримінальної експансії названі вчені пропонують враховувати суму приватних втрат і економічні втрати суспільства. Досить цікавим є і аналіз поняття «ціна» життя при аналізі «ціни» злочинності, його науковці співвідносять із віком людини, доводячи, що з плином часу цінність життя знижується [3, с. 228–256]. Звичайно ж такі положення слід вважати дискусійними.

«Ціна» злочинності дає уявлення про обсяг і характер прямого і непрямого збитку, суспільно небезпечних наслідків, яких завдає злочинність суспільству (із перерахунком збитку на матеріально-грошові витрати) [4, с. 25]. Прямий збиток майнового (матеріального) характеру обчислюється у грошовому виразі. Сюди належать кількість летальних наслідків, настання інвалідності потерпілих, виплати їм за лікарняними листками, додаткові витрати на їх лікування, страхові виплати, проведення психологічної реабілітації. До непрямого збитку від злочинності належать кошти, що витрачаються державою на боротьбу зі злочинністю, і вартісний вираз її негативних соціальних наслідків (дезорганізація сім'ї, зниження продуктивності праці, додаткове навантаження на інститути соціалізації і ресоціалізації тощо), утримання правоохоронної системи, різноманітних охоронних, фіскально-ревізійних структур, витрати на навчання і підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів, витрати на наукові розробки (дослідження), вартість захисних систем, матеріальні витрати, пов'язані із розслідуванням і розглядом кримінальних справ. Пропонуємо також до непрямого збитку від злочинності включати зловживання із боку представників правоохоронних і судових органів, а також породжену механізмом криміналізації тіньову економіку. І це неповний перелік прямого і непрямого збитку, адже вичерпного переліку цих збитків не існує у кримінологічній науці, а можливість підрахунку зазначених збитків у грошовому еквіваленті в певних випадках носить лише пгучний характер.

Вважаємо, що прямий збиток від злочинності має бути поділений на прямий збиток матеріального характеру і прямий збиток особистого характеру. Особливо складні для визначення і підрахунку наслідків злочини, що вчинені щодо окремої особи [5, с. 175–176]. Можливо підрахувати витрати на лікування і лікарські засоби людини, що стала жертвою злочину (прямий матеріальний збиток), але складно, навіть неможливо визначити у грошовому еквіваленті моральні і психологічні втрати, образу честі і гідності, зміну ставлення особи до навколишнього середовища і самої себе після вчиненого злочину (прямий особистий збиток). До того ж різні люди неоднаково переживають наслідки злочину, особливо моральне і психологічне напруження зростає, коли мова йде

про вбивства, нанесення шкоди здоров'ю, звалтування і т.д. Досліджуючи феномен наркозлочинності, Л.І. Романова підкреслює, що виміряти і оцінити у грошовому еквіваленті всі наслідки шкоди, що настає у результаті розповсюдження в суспільстві захворювання наркоманією, надзвичайно складно, наслідки розтягнуті у часі і стають очевидними лише у майбутньому, коли виправити ситуацію неможливо, і пропонує до «ціни» злочинності включати також витрати на лікування і психологічну реабілітацію членів родини наркозалежної особи [6, с. 8–37].

Подібні висновки вчених змушують замислитись над необхідністю поділу шкоди від прямих і непрямих збитків від злочинності на видиму та невидиму (приховану) шкоду (таку, що має віддалений характер і яку можна підрахувати лише у майбутньому).

Якщо під збитками від злочинності («ціною» злочинності) розуміти всі матеріальні і нематеріальні втрати держави і громадян, що є наслідком вчинених злочинів, то відомості про матеріальні збитки від злочинності, що наведені у офіційній статистиці, здаються незначними. До того ж ведеться облік лише матеріальних збитків, порядок підрахунку яких і групи злочинів по цих збитках у офіційній статистиці не відображаються. Широке тлумачення зазначених збитків є надзвичайно важливим для кримінологічної науки і системи запобігання злочинності. Адже неможливо протидіяти злочинності у цілому, більш детальне відображення збитків від злочинних діянь за окремими групами злочинів надасть можливість посилити запобіжні заходи і побачити найбільш криміналізовані сфери суспільного життя.

«Ціна» злочинності зростає із року в рік і є значною у будь-якій державі. Якщо спробувати підрахувати хоча б приблизну «ціну» злочинності в Україні, то у розпорядженні дослідника залишаються лише офіційні відомості про видатки на утримання правоохоронної і пенітенціарної системи, наукової діяльності та відомості про матеріальні збитки від злочинів [7, с. 10].

Окремі вчені звертають увагу на необхідність визначення «сукупної» ціни злочинності для суспільства і зазначають, що визначення «ціни» злочинності у сучасних реаліях є надзвичайно складним питанням, яке вимагає не лише аналізу зареєстрованої злочинності, а й постійного, широкого і багатоетапного репрезентативного опитування населення (як мінімум, щороку або два рази на рік), розробки відповідних методик визначення «ціни» злочинності [8, с. 36–56].

Визначення «ціни» злочинності вимагає на сьогодні оновленого методологічного обґрунтування. Знання реальної «ціни» злочинності необхідне, воно допоможе в оцінці стану злочинності, криміногенної обстановки в державі, розробці ефективних, економічних і розумних засобів боротьби зі злочинністю і дозволить проводити адекватний прогноз її розвитку, а отже, і своєчасного реагування суспільства на виклики злочинності.

Література:

1. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Х.: Фоліо, 2001. – 540 с.
2. Сметаніна Н. В. До питання визначення «ціни» злочинності у сучасному суспільстві / Н. В. Сметаніна // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 4. – С. 327–330.

3. Кондратюк Л. В. Криминологическое измерение / Л. В. Кондратюк, В. С. Овчинский. – М.: Норма, 2012. – 272 с.
4. Криминологія: підруч. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Х.: Право, 2014. – 440 с.
5. Антонян Ю. М. Криминология: учеб. для бакалавров / Ю. М. Антонян. – М.: Юрайт, 2012. – 523 с.
6. Романова Л. И. Наркопреступность: цена, характеристика, политика борьбы: моногр. / Л. И. Романова. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 304 с.
7. Голіна В. В. «Ціна» злочинності: що ми про неї знаємо? / В.В. Голіна, Н. В. Сметаніна // Голос України. – 2013. – № 127(12 липня). – С. 10: портр.
8. Лунеев В. В. Социальные последствия, жертвы и цена преступности / В. В. Лунеев // Государство и право. – 2009. – № 1. – С. 36–56.

ВИДИ СПІВУЧАСНИКІВ

У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

*Хачатрян С.А., студент юридичного факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Кримінальне законодавство ряду країн (США, в тому числі, Штату Нью-Йорк, Франції, Сан-Марино, Данії, Бельгії, Туреччини, Австрії, Аргентини, Норвегії, Іспанії та ін.) виходить з теорії еквівалентності співучасників, прирівнюючи кримінальну відповідальність усіх осіб, які брали участь у скоєнні злочину, до кримінальної відповідальності виконавця. При такому підході немає потреби у визначенні видів співучасників. Саме тому зазначені держави не дають поняття організації злочину, підбурювання і пособництва, описуючи в загальній частині кримінального закону лише дії всіх учасників злочину в якості співучасті, прирівняної до виконання. Своєрідною видається позиція кримінального законодавства Куби, яке встановлює рівну відповідальність як виконавців для всіх осіб в будь-якій формі, що брали участь у скоєнні тільки злочинів проти людства чи злочинів, які посягають на людську гідність, колективну безпеку, або злочинів, передбачених міжнародними договорами, та Англії, що встановлює рівну кримінальну відповідальність усіх співучасників за державну зраду. Таким чином законодавець цих держав підвищив кримінальну відповідальність співучасників саме зазначених злочинів.

Деякі держави закріплюють у своїх кримінальних законах підхід, згідно з яким до кримінальної відповідальності виконавця (головного винуватця) прирівнюється кримінальна відповідальність підбурювача (КК ФРН; КК Японії) і організатора (кримінальний кодекс КНР). Кримінальна відповідальність пособника при такому підході визначається самостійно. Лише Австралія, і Швеція, прирівнюючи сприяння здійсненню злочину до виконання, спеціально виділяють в кримінальному законі підбурювача. Панування суб'єктивної теорії співучасті в країнах Латинської Америки призвели до повного змішання видів співучасників у законодавстві. Так, виконавцем у цих країнах може бути як безпосередній заподіювач, так і підбурювач, і пособник, наприклад, що подає поради. Таким чином, виділяються інтелектуальні та